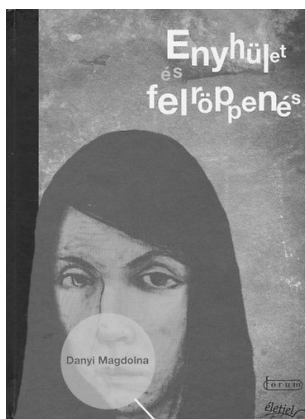

NOVÁK ANIKÓ

Kaparászni a vak üvegen

DANYI MAGDOLNA: ENYHÜLET ÉS FELRÖPPENÉS.
ÖSSZEGYŰJTÖTT VERSEK

Forum - Életjel
Újvidék - Szabadka, 2013.
160 oldal, 2000 Ft

„Valójában csak a hangokat, a hangsúlyokat érzékelttem” – olvasható Danyi Magdolna *a teraszok* című költeményében. Ha az *Enyhület és felröppenés* című gyűjteményes Danyi-kötet olvasása közben érzékelt hangokat, hangsúlyokat s talán színeket kellene egymás mellé sorakoztatnom, akkor e listából nem hiányozhatna az üveglap vagy a késpenge fagyos zöreje, a sötétség, az idegenség, a magány csontig hatoló hidegsége vagy a mindent átható kékség. Hidegség-képzetek, halott tájképek, embertelen viszonyok uralják e borzasztóan szép verseket, s a könyv megjelenésének körülményei, a költőnő időközbeni halála, „felröppenése” csak tovább árnyalják, mélyítik az amúgy is sötét hangulatot.

A karcsú gyűjteményről nem részeiben, az azt alkotó korábbi kötetek jellemzőit külön-külön interpretálva szeretnék szólni, hanem egységes egészként, olyan kompozícióként, mely a szerzői szándék hú tükre, leszámítva a függelékét, mely a teljességre törekvő szerkesztői szándékot tükrözve a költőnő által kihagyott alkotásokat is tartalmazza.

A szövegegyüttes súlypontjában kétségtávol a Nemes Nagy Ágneshez írt levélfélék, esszéversek, verstanulmányok állnak, melyek személyes hangú, intertextuális utalásokban rendkívül gazdag párbeszédkísérletek a példaképként tisztelt költőnővel. Nemes Nagy szavaival szól Nemes Nagyhoz, ahogyan ezt hangsúlyozza is egy helyütt a lírai én („Ágnes, bocsásd meg, kérlek,/ amiért lombos szavaidból épül e levél”). A hús és szellemi nővérének találkozása rajzolódik ki, s Ágnes szavaival a szájában a lírai én saját magáról, környezetéről, a „ronccsá lett Szerbiáról” gyón. A fegyvelmezett sorokon átsüt a háború rettenete, az olvasó hallja a gépfegyverek ropogását, érzi a szorongást, a félelmet, s ebben az embertelen világban csak a hasonlatok jelentenek menedéket.

„Háború lesz” – ismét meg egy húsz évvel ezelőtt, egy öregasszonytól hallott mondatot az 1991-ben íródott első Nemes Nagy Ágnesnek címzett levélféle lírai énje, amikor

már a háború nagyon is jelen idejű. E kijelentésben a moravicai öregasszony mellett Koncz István *A Tisza partján* című versének kezdő és záró sora is felidéződik. A part ellensége 1986-ban írta e kultikus költeményét, s nem ez az egyetlen gondolata, megérezése, mely Danyi Magdolna költészetében visszhangzik.

E levélfélék közül talán a harmadik a legerőteljesebb, mely *a vajdasági ég alatt* íródik, s azt tematizálja. A lírai én ebben találja meg leginkább saját hangját, saját szavait, Nemes Nagy Ágnesre itt már inkább azért van szüksége, hogy elmondhassa valakinek vallomását, aki megérti őt, akinek nem kell magyarázkodni. Halott kedvese, szülője, gyermeke sírjánál mesél így a még élő, talán azért is, hogy a dolgok szavakba öntésével megpróbálja feldolgozni az eseményeket.

Álom és valóság fonódik egymásba a költeményben, de nehéz eldönteni a rémálom vagy a valóság borzalmasabb. Danyi Magdolna hihetetlen érzékenységgel ábrázolja az öngyilkosok földjét, Észak-Bácskát, szinte tapinthatóvá válik a kilencvenes évek rossz közérzete. Túlélés mint életcél, a mindennapi újrakezdés, a futóhomokra épült házak, az éhség elviselhetetlen testi kínja, az elmebeteg vitustánca, a tomboló szerb pokol. E motívumok, életérzések újra elevezzé teszik ezt az időszakot. Bár jómagam a gyermekkor tündöklő kódén át, szinte öntudatlanul, az eseményekből inkább csak futó benyomásokat elkapva éltem végig a háborút, a verset olvasva mégis megborzongok, s hosszú időre belém költözik valamiféle megmagyarázhatatlan rossz érzés.

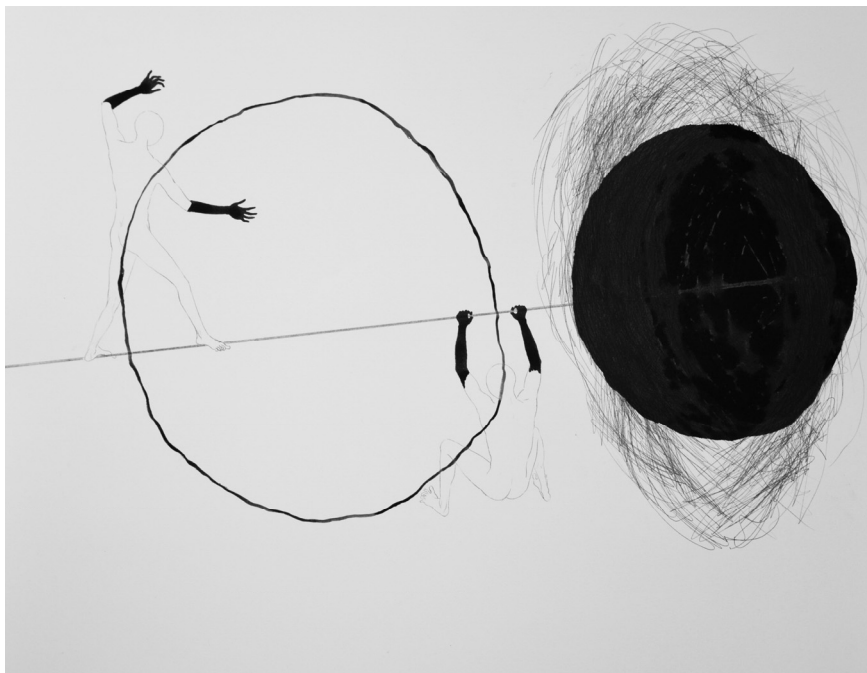
A nagyformák árnyékában szikár, leheletnyi lírai remekek bújnak meg, melyekben Pilinszky végsőleg lecsupaszított versvilága tükröződik haloványan. A kisformák még sűrítettebben tartalmazzák a nagyformák kérdéseit, hangulatait. Vegyük például *az élet dicsérete* című költeményt, mely mindössze két sor: „Bevérezett gyerekkézzel / vak üvegen kaparásznak.” Szinte e költészet minden fontos motívuma jelen van ebben az öt szóban, s a cím és tartalom ironikus viszonyáról még szót sem ejtettem. Reménytelen, kilátástalan, értelmetlen, valóban húsba vágó élethelyzet bontakozik itt ki. Sem enyhülettel, sem felröppenéssel nem kecsgetet e kép. Talán az egész opus ez a vak üvegen való vég nélküli kaparászás, folyamatos sziszüphoszi újrakezdés.

A sötétség leküzdhetetlen e versekben, bár a fény különféle szóösszetételekben mintegy harminc alkalommal jelenik meg, mégis inkább a fény hiánya, illetve vágya dominál. A szikárzó, életet adó, melengető fény ritkán járja be e líra tájait, helyette reflektorfény, gázlámpák fénye vagy téli napfény világítja be, s fényhalál permetez, így szükségszerűen hangzik fel a goethei sóhaj a harmadik Nemes Nagy Ágneshez címzett levélfélében: „Mert nekünk fény kell. Több fény!”

Ám az óvó fény helyett csak a tárgyakból fakadó belső, rideg, fanyar fény marad, s a hiány úgy veszi körül a vers szubjektumát, „mint túlzásúfolt szobában / a tárgyak, bútorok”, s Walter Benjamin nyomán egy körzőkészlet dobozára is gondolhatunk, melyben az eszköz és annak cserélhető részei violaszín bársonybarlangokba ágyazva fekszenek. A tárgyak megfojtják, kilakoltatják a *hasonlat* lírai énjét, mint Tolnai Ottó *Briliáns* című novellájának én-elbeszélőjét, a JAFFA GOLD-angyallá váló asszonyt, akit kis viskójában tokként ölel körbe és ől meg az ott felhalmozott szemét. E Tolnai-novella és Danyi Magdolna költészete között a hidegség-képzetek, valamint a magány, az idegenség érzete révén is diskurzus kezdhető.

A *Briliáns* elbeszélője kislány korában karácsonyeste éppen öngyilkosságra készül, s Danyi Magdolna kötetének is van egy öngyilkos szereplője, aki e kontextusban mégsem lesz ön-

gyilkos. A *Werther nem lesz öngyilkos* című ciklus különleges színfoltja a kötetnek. Bár a szerelem is reménytelen, nem válhat menedékké a két utolsó vers (*werther nem lesz öngyilkos, a teraszok*), mely ha nem vesszük figyelembe a függelékét, akkor a szerzői intenció értelmében a kötet két záró darabja, mégsem annyira sötét. Danyi Magdolna Werthere minden kudarc ellenére az életet szeretné választani, akármilyen kilátástalan is az: „És Lotte? őmiatta? félhullott legyen? / Nem érti a szerzőt. Nem érti a korát. / Valójában semmit sem ért, de ez most / nem zavarja. – Leginkább azt szeretné, / legyen már reggel, s ő, átaludva / a világirodalom e korszakát, csak úgy pizsamában, megihasson egy forró feketét.” S a következő vers teraszán a lírai én a pincérre visszamosolyogva talán megtalálja az enyhületet és a felröppenést: „S tőlem sem / vehető el az otthoniasság érzése. Hisz otthon / érezni magam, számomra, úgy látszik, azt jelenti, / hogy maradéktalanul vállalhassam idegenségem. / Természetes léthelyzetemmé legyen.” Természetesen e felismerés nem hozhat maradéktalan feloldozást, csupán a vak üvegen kaparászás, a sziszüphoszi munka folytatását, elfogadását jelzi, melyet Albert Camus az abszurd élet elleni lázadás jelképeként látta.

CSAK HALADJ TOVÁBB A KIJELÖLT ÚTON!, 2014, indigó rajz, tinta, 48,3×61 cm